

IPS Publications

Institute for Policy and Strategy

נוכחות מטוסי SU-57 רוסיים בסוריה – מענה למסר הישראלי לאסד

אל"מ (מיל.) יאיר פרוימוביץ

מרץ 2018

עיקרים

בשבוע האחרון של פברואר 2018, תוגברה הנוכחות האווירית הרוסית שבחוף הסורי בשלושה עשר מטוסי תקיפה והתרעה אווירית בהם גם ארבעה מטוסים מדגם SU-57 מתקדמים להם מיוחסת יכולת "חמקנית". שר ההגנה הרוסי הודה כי, אכן שני מטוסי SU-57 ביצעו ניסויים בסוריה בתנאים מבצעיים למשך יומיים ולאחריהם שבו לרוסיה. מהלך זה היווה, לכאורה, שינוי מכוונתה של רוסיה להסיג את כוחותיה מסוריה לאחר שסיימו בה את משימותיהם, עליה הכריז הנשיא פוטין בדצמבר 2017. בין הסיבות למהלך הרוסי המפתיע נמנו: חיזוק הנשיא פוטין בזירה הרוסית הפנימית לקראת הבחירות לנשיאות הצפויות בעוד כשבועיים; חיזוק תדמיתם של הכוחות המזוינים הרוסיים הפועלים בסוריה; צבירת ניסיון ב"סביבה מבצעית" למטוסים שאינם מבצעיים עדיין, לטייסים ולצוותי התחזוקה; המשך הפגנת יכולות הטכנולוגיה הצבאית הרוסית והפיכת סוריה ל"אולם תצוגה" לקידום מכירות; והתמודדות עם נסיגתה של הודו מהמיון המשותף של פרויקט ה-SU-57 המדשדש מבחינה טכנולוגית.

ניתן להציע שיקול נוסף שיצדיק את הצבת מטוסי ה-SU-57 בסוריה בעת הזו. רוסיה, אשר לא התערבה באירועי ה-10 פברואר 2018, בעוד סוריה שילמה מחיר כבד על התקרית שיזמה איראן, נאלצה לספק מענה מידי להגנת סוריה, ולחפות על הפער שנפער ביכולת הייצור של תמונה והתרעה אווירית מפני איומים אמריקאים וישראליים. הפעלת המכ"מים במטוסי ה-SU-57 וה-A-50 שהוצבו בשדה התעופה הרוסי בחמימים, זה לצד זה אכן מאפשרת איסוף חתימות ולמידה מבצעית - טכנולוגית בסביבה מבצעית פעילה. כן, היא מאפשרת לכוחות הרוסיים לנטר את התנועה האווירית הימית והיבשתית ברדיוס של מאות קילומטרים, ולהפגין לכאורה עליונות אווירית בזירה הסורית. בזאת, רוסיה גם מאותתת כי היא מעוניינת ב"פינה שקטה" בסוריה במועד הסמוך לבחירות לנשיאות. למהלכה של רוסיה יש היבטים פנימיים וביטחוניים רוסיים לא מעטים. אולם, הוא גם משקף את עוצמת הפגיעה במערכות הגנת המשטר הסורי בחודש שעבר על ידי ישראל, ומסמל, את העברת המסר החד משמעי לאסד בדבר מחיר ההפסד שהוא ישלם בגין מתן פתיחת החזית הסורית לאיומים על ישראל מצד איראן ושליחיה.

ב-23 פברואר 2018, נחתו בשדה התעופה הרוסי חמישים שבחוף הסורי שני מטוסים רוסיים מדגם SU-57. מספר ימים לאחר מכן, ככל הנראה, נחתו במקום שני מטוסי SU-57 נוספים. התגבור הרוסי הזה כלל גם מטוס התרעה אווירית ומטוסי תקיפה. הצבת המטוסים הרוסיים המתקדמים להם מיוחסת יכולת "חמקנית" היוותה הפתעה לכאורה ושינוי מגמה בהתנהגותה של רוסיה, אשר נשיאה פוטין הכריז בדצמבר 2017 כי הכוחות הרוסיים סיימו את משימות הסיוע המבצעי לסוריה ומתוכננים לשוב ממנה הביתה. ב-1 מרץ, הכריז שר ההגנה הרוסי שויגו כי, אכן שני מטוסי SU-57 נפרסו בסוריה וביצעו ניסויים בתנאים מבצעיים למשך יומיים, לאחר שהם שבו לרוסיה.

ברקע, אירעו בשבועות האחרונים מספר אירועים מבצעיים המחייבים את התייחסותה של רוסיה בהם: התקרית החמורה ב-10 פברואר, בין ישראל לסוריה שהחלה בחדירת כלי הטיס הבלתי מאויש האיראני לישראל, נפילת מטוס F-16i ישראלי ותקיפת מטרות הגנה אווירית בסוריה; מותם של כ-200 שכירי חרב רוסיים בעימות עם כוחות אמריקאים בלילה שבין 7 – 8 פברואר, שעה שניסו לחצות את נהר הפרת מזרחה ליד דיר א-זור במזרח סוריה; השתתפות מאסיבית של מטוסים רוסיים בתקיפות האוויריות נגד כוחות המורדים במרחבי אדליב ושכונת א-ע'וטה שבמזרח דמשק; נפילת מטוס SU-25 מטיל כתף שהופעל על ידי הכוחות המורדים באזור אדליב; ותחילתו של תרגיל שת"פ אווירי ישראלי - אמריקאי במחצית השנייה של פברואר ("ג'וניפר קובר").

אנליסטים ובלוגרים מערביים מנו סדרה של סיבות אסטרטגיות, כלכליות, מבצעיות ורוסיות-פנימיות לפריסת המטוסים בעת הזו בסוריה. מבלי לדרגן לפי סדרי חשיבות, נראה שלכולן יש מקום כזה או אחר בקבלת ההחלטות של רוסיה בנושא. בהן:

- חיזוק הנשיא פוטין בזירה הרוסית הפנימית לקראת הבחירות לנשיאות הצפויות בעוד כשבועיים.
- חיזוק תדמיתם של הכוחות המזוינים הרוסיים הפועלים בסוריה, על רקע הפגיעות שספגו בתקופה האחרונה.
- המשך הפגנת יכולות הטכנולוגיה הצבאית הרוסית תוך שימוש בלחימה בסוריה כ"מעבדת קרב" לניסוי פריטי אמל"ח וכ"אולם תצוגה" לקידום מכירתם. מטוס ה-SU-57 שאיננו מבצעי עדיין, מוצג כמענה הרוסי למטוס ה-F-22 ה"חמקן" האמריקאי הפועל בשמי סוריה (ואשר לכאורה היה מעורב בתקיפת הכוחות הרוסיים, האיראניים והסוריים בדיר א-זור).
- התמודדות עם נסיגתה של הודו מהמיומן המשותף של פרויקט ה-SU-57 המדשדש מבחינה טכנולוגית. בהודו נשמעו תלונות נגד אמינות המנוע ומערכת המכ"מ של המטוס, ובמקביל דווח כי בהודו מגלים עניין במטוס ה-F-35 האמריקני.
- צבירת ניסיון ב"סביבה מבצעית" למטוסים, לטייסים ולצוותי התחזוקה הטכנית. טיעון זה מעט דחוק שכן המטוסים הינם אב טיפוס מדגמים שונים. במסגרת זו, הודגשה במיוחד הכוונה לבחון את המערכות והסנסורים של ה-SU-57 בדגש על המכ"מ ומערכות הלוחמה האלקטרונית.

הואיל ובשלב זה אין עדות ממקור נוסף לחזרת המטוסים מסוריה, הרי שהצבתם בחמימים גם נושאת עימה סיכונים לרוסיה. הגעתם של מטוסים מתוך מערך הניסויים (צילומי הלווין שחשפו אותם בחמימים הציגו שהמטוסים צבועים בלפחות שתי תבניות שונות של צבעי הסוואה) לזירה המבצעית עלולה לפגוע במועד המסירה של מטוסים אלו לידי הכוחות המזוינים הרוסיים המיועדת להתבצע במהלך שנת 2018. לפיכך, סביר שמשך הפריסה של מטוסי ה-SU-57 לסוריה יהיה מוגבל. בחינת המטוסים ב"סביבה מבצעית" עלולה לחשוף אותם לאיסוף מודיעין על ידי גורמים מערביים, ולהיות מאתגרת במיוחד אם יאלצו להוכיח את יכולתם באם יקלעו לאירוע "מבצעי" לא מתוכנן. יחד עם זאת, המטוסים

נתונים לסיכוני פגיעה מאש עוינת גם בחנייה בשדה התעופה. תקיפת בסיס טרטוס על ידי נחיל כטב"מים חמושים לאחרונה מצביעה על פוטנציאל לסיכון כזה.

המקורות דיווחו עוד כי, מטוסי ה-SU-57 אשר לא ברור איזו חליפת מערכות נשק הותקנה עליהם, אם בכלל, הגיעו כחלק מציוות כוחות אשר כלל גם ארבעה מטוסי SU-35, ארבעה מטוסי הפצצה מדגם SU-22 ומטוס התרעה אווירית מדגם A-50. לשאר סוגי המטוסים אין זו הפריסה המבצעית הראשונה בסוריה. מבחינתה של ישראל, נוכחות ציוות הכוחות האווירי הזה בזירה עלולה להגביר את האילון המבצעי על חופש הפעולה של חיל האוויר.

לפיכך, ניתן להציע שיקול נוסף להצבת מטוסי ה-SU-57 בסוריה שאפשר שיצדיק את המהלך הרוסי בעת הזו. בחינת יכולות המכ"מ של מטוסי ה-SU-57 אשר יופעל לצד מטוס ההתרעה האווירית A-50 יאפשר למידה מבצעית - טכנולוגית בסביבה מבצעית פעילה. יחד עם זאת, הוא יאפשר לכוחות הרוסיים לנטר את התנועה האווירית הימית והיבשתית ברדיוס של מאות קילומטרים. יכולות אלו תאפשרנה לאסוף מודיעין וחתימות אלקטרומגנטיות על יעדים מערביים וישראליים באגן המזרחי של הים התיכון ולהפגין לכאורה עליונות אווירית בזירה הסורית. מן הבחינה הזו, תרגיל השת"פ האווירי הישראלי – אמריקאי הוא בהחלט פלטפורמה מרתקת.

רוסיה חבה לסוריה את שרות יצירת תמונת האיומים האוויריים עליה לאחר תקיפת מערך ההגנה האווירית הסורי על ידי חיל האוויר הישראלי ב-10 פברואר 2018. אין לשלול כי, רוסיה, אשר לא התערבה באירוע בעוד סוריה שילמה מחיר כבד על התקרית שיזמה איראן, נאלצה לספק מענה מידי להגנת סוריה ולחפות על הפער שנפער ביכולת הייצור של תמונה והתרעה אווירית מפני איומים אמריקאים וישראליים. ברור שמשך השיקום של מערך ההגנה האווירית הסורי יהיה ארוך ויקר, ויש לראות חשיבות רבה בכך שייצור תמונה אווירית רחבה עמוקה ומדויקת בזירה הסורית נתון בידיים רוסיים, גם אם המידע ישותף עם יחידות ההגנה האווירית הסוריות. בכך, רוסיה גם מאותתת כי, היא מעוניינת לשמור על השקט בזירה הסורית במיוחד במועד כה סמוך לבחירות לנשיאות.

בהנחה שכך הם פני הדברים, הרי שמהלכה של רוסיה, לצד חשיבותו לזירות הפנימית והביטחונית הרוסיות, משקף את עוצמת הפגיעה במערכות הגנת המשטר הסורי על ידי ישראל בחודש שעבר. הוא מסמל, לפחות בטווח הזמן המידי, את גודל ההצלחה בהעברת המסר החד משמעי לאסד בדבר מחיר ההפסד שהוא ישלם בגין מתן פתיחת החזית הסורית לאיומים על ישראל מצד איראן ושליחיה.